

Sygn. akt IV CZ 17/17

POSTANOWIENIE

Dnia 14 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku E. Spółki Akcyjnej w [...] przy uczestnictwie K.S. i Skarbu Państwa - Starosty [...] o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 czerwca 2017 r., zażalenia uczestniczki postępowania K.S. na postanowienie Sądu Okręgowego [...] z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. akt I Ca .../16,

w sprawie z wniosku E. Spółki Akcyjnej w [...] przy uczestnictwie K.S. i Skarbu Państwa - Starosty [...] o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 czerwca 2017 r., zażalenia uczestniczki postępowania K.S. na postanowienie Sądu Okręgowego [...] z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. akt I Ca .../16,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 maja 2016 r. Sąd Rejonowy [...] oddalił wniosek E. S.A. w [...] o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu na nieruchomości położonej w B., gmina C. należącej do uczestniczki postępowania K.S.. Podstawą oddalenia wniosku był brak przesłanek określonych w art. 305⁴ w związku z art. 292 i art. 172 k.c. Wynikało to ze stanowiska Sądu, który uznał za niedopuszczalne zasiedzenie służebności gruntowej o cechach służebności przesyłu przed nowelizacją kodeksu cywilnego z 2008 r. i wprowadzeniem przepisów o służebności przesyłu.

W wyniku apelacji wniesionej przez wnioskodawcę od tego postanowienia - Sąd Okręgowy [...], postanowieniem z dnia 8 grudnia 2016 r. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu [...] wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania. W uzasadnieniu wskazał, z powołaniem się na liczne orzeczenia Sądu Najwyższego, że ze względu na inną ocenę prawną ustalonego i to niepełnie stanu faktycznego, wymaga rozpoznania od podstaw spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek zasiedzenia służebności, o której mowa we wniosku. W postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji nie została rozpoznana istota sprawy, co ma miejsce wtedy, gdy sąd nie rozpoznał merytorycznie zgłoszonego żądania (nie zbadał jego podstawy materialnej), a tak się stało w niniejszej sprawie. Uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego

rozpoznania znalazło zatem uzasadnienie w art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego uczestniczka postępowania K. S. zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 386 § 1, 4 i 6 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Uzasadniła to przede wszystkim brakiem przesłanek określonych w art. 386 § 4 k.p.c., gdyż Sąd drugiej instancji jako sąd orzekający merytorycznie powinien był uzupełnić postępowanie dowodowe i po poczynieniu własnych ustaleń samodzielnie je ocenić z punktu widzenia prawa materialnego, bez narzucania swojego poglądu Sądowi pierwszej instancji. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w zakresie uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a także zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie. Przy rozpoznawaniu zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji zakresem kontroli Sądu Najwyższego objęte jest jedynie to, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami sąd drugiej instancji uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania jedynie w przypadku nieważności postępowania (§ 2), a może uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, tj. czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu takiego zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy, przy czym kontrolę o tak określonych granicach należy oddzielić nie tylko od oceny zasadności pozwu (wniosku) i apelacji, lecz także od merytorycznego badania stanowiska prawnego tego sądu. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego

przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41 i z dnia 5 czerwca 2014 r., IV CZ 27/14, nie. publ.).

Sąd Okręgowy [...], uchylając zaskarżone postanowienie, powołał się na nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji (art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

W przypadku uchylenia orzeczenia z powodu nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd odwoławczy w sposób prawidłowy rozumiał to pojęcie i czy jego merytoryczne stanowisko w sprawie uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji, natomiast poza zakresem kontroli pozostaje trafność stanowiska prawnego sądu odwoławczego co do *meritum*, jak również wskazania co do dalszego toku postępowania.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji nie odniósł się tego, co było przedmiotem sprawy bądź gdy zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony (uczestnika), niezasadnie uznając, że konieczność taka nie zachodzi ze względu na występowanie materialnoprawnych lub procesowych przesłanek, które unicestwiają zgłoszone roszczenie (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22 oraz z dnia 13 marca 2014 r., I CZ 10/14 i z dnia 6 sierpnia 2014 r., I CZ 48/14, niepublikowane). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi także w przypadku dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby poczynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; w takiej sytuacji uzasadnione jest uchylenie orzeczenia ze względu na respektowanie uprawnień stron (uczestników) wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68 i z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, niepublikowane).

W zgodzie z tym stanowiskiem pozostaje ocena Sądu Okręgowego, który trafnie zidentyfikował zaistniałą sytuację procesową jako odpowiadającą powołanej przyczynie uchylenia postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Jak jednoznacznie wynika z uzasadnienia orzeczenia Sądu Rejonowego oddalenie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesytu wynikało z uznania, że konstrukcja taka była w ogóle niedopuszczalna do 2008 r. Sąd Rejonowy przyjął więc, że istnieje przeszkoda natury prawnej uniemożliwiająca uwzględnienie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej. Z poglądem tym nie zgodził się Sąd Okręgowy powołując się na utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego i tegoż Sądu. Abstrahując od oceny prawidłowości tego poglądu, gdyż pozostaje to poza kognicją Sądu Najwyższego w tym postępowaniu, trafnie uznano że sytuacja taka stanowi przypadek nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd Rejonowy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Rejonowy nie przeprowadził bowiem żadnych własnych ustaleń prawnych co do kwestii oceny zasadności wniosku o stwierdzenie zasiedzenia, jak chociażby kwestii oceny dobrej lub złej wiary wnioskodawcy i upływu terminu niezbędnego do stwierdzenia zasiedzenia.

Przyjęcie w tej sytuacji powinności wydania przez Sąd drugiej instancji orzeczenia co do *meritum* prowadziłoby do zamknięcia całego postępowania dowodowego wraz z oceną prawną realnie w ramach jednej instancji. Jest to niewłaściwe tym bardziej, że pozbawiałoby uczestników możliwości kwestionowania oceny dowodów i ustalenia faktów ze względu na wyłączenie zarzutów dotyczących tej sfery w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 13 k.p.c.).

Powyższej oceny nie zmienia okoliczność podnoszona przez skarżącą, że Sąd pierwszej instancji przeprowadził bardzo szczegółowe postępowanie dowodowe w sprawie, skoro ostatecznie nie zajął stanowiska co do merytorycznych przesłanek uwzględnienia wniosku. W uzasadnieniu postanowienia tego Sądu wskazano, że ustalenia te poczynione zostały w tym celu, aby umożliwić sądowi drugiej instancji wydanie ewentualnego postanowienia reformatoryjnego. Wydanie rozstrzygnięcia kasatoryjnego określonego w art. 386 § 4 k.p.c. jest

jednak uprawnieniem sądu odwoławczego, w sytuacji gdy zaistnieją określone w nim przesłanki. Skarżąca uważa, że Sąd Okręgowy powinien był orzec reformatoryjnie nawet w sytuacji zaistnienia stanu nierozpoznania istoty sprawy. Z poglądem tym nie można się jednak zgodzić. Sąd Okręgowy, choć nie był do tego zobligowany, to miał pełne prawo do wydania orzeczenia uchylającego w związku z zaistnieniem nierozpoznania istoty sprawy. Sąd Najwyższy w ramach kontroli zażaleniowej bada jedynie zaistnienie wskazanych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłanek, a nie dokonany wybór rozstrzygnięcia, jeśli sąd odwoławczy jest do niego uprawniony.

Jedynie na marginesie należy wskazać, że skarżąca kwestionuje wyrażone w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego poglądy prawne i wskazania co do dalszego toku postępowania zapominając, że nie są to zagadnienia objęte kognicją Sądu Najwyższego w ramach zażalenia, o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. (postanowienie SN z 28 stycznia 2015 r., II CZ 85/14, nie publ.).

Z tych względów zażalenie, jako nieuzasadnione, zostało przez Sąd Najwyższy oddalone na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

kc

jw